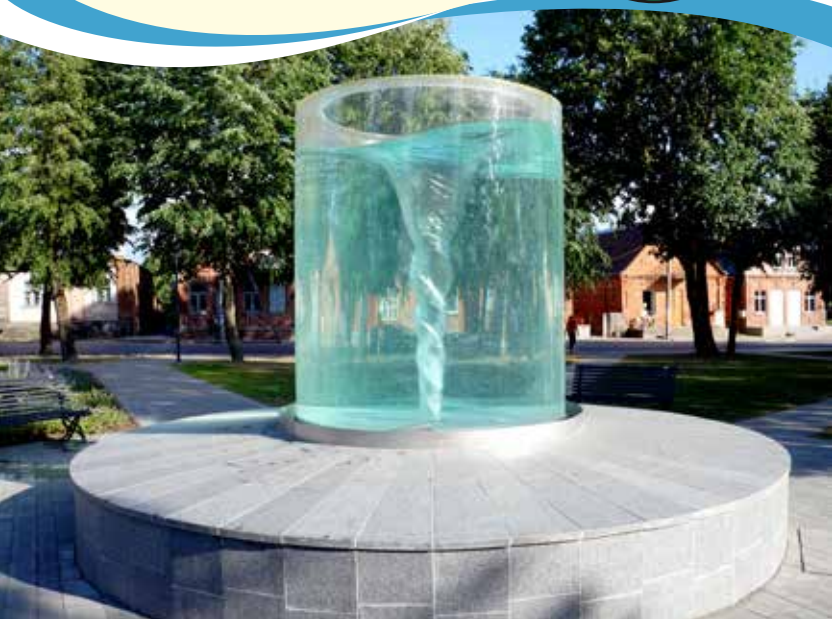

BUTRIMONYS

Čia gyvenimas sukasi trikampiu

BUTRIMONYS.

Čia gyvenimas sukasi trikampiui

Butrimonių miestelis yra išskirtinis ir vienintelis toks Lietuvoje: jį puošia vienintelė trikampė aikštė šalyje ir vienintelis stiklinis sūkurinis fontanas Lietuvoje. Trikampė miestelio aikštė simboliškai sujungė čia gyvenusių trijų tautų – totorių, lietuvių ir žydų – likimus.

Butrimonių kūrimosi priešistorė siekia Vytauto Didžiojo laikus, XIV–XV a. sandūrą, kai šiose vietose buvo apgyvendinti totoriai. Jiems buvo suteikiamos žemės strategiškai reikšmingose vietose – prie pagrindinių kelių, kad juos saugotų. Per Valakų reformą, 1557 m., matuojant sklypus, netoli buvusios totorių gyvenvietės buvo įkurtas Butrimonių kaimas. Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose jis paminėtas 1699 m. 1720 m. gyvenvietė, išaugusi tarp totorių priemiesčio ir kaimo, jau vadinama Butrimonių miesteliu. Kūrėsi jis kelių, vedančių iš Vilniaus į Alytų ir Punią, sankryžoje – patogioje vietoje prekybai. Taip susiformavo trikampė aikštė, kuri tapo ir turgaus vieta. Į Butrimonių turgų suvažiuodavo daugybė žmonių su įvairiausiomis prekėmis, atvykdavo pirkliai net iš Rusijos ir Lenkijos. Strateginiame kelyje esančio miestelio neaplenkė 1812 m. karo audros, juos niokojo Napoleono kariuomenė. Tačiau intensyvi prekyba lėmė savaiminį Butrimonių atstatymą. Ne kartą miestelį niokojo ir gaisrai. XIX a. Butrimonyse buvo aktyvios žydų ir totorių bendruomenės. Totoriai garsėjo savo odininkų dirbtuvėmis, nors pagal išlikusius aprašymus išdirbtos odos nebuvo geros kokybės. Jie taip pat vertėsi daržininkyste, iš kurios gana pasiturinčiai gyveno. Butrimonys garsėjo savo turgumis ir gyvu-

lių prekymečiais. Miestelio turgūs pasižymėjo arkliavagiais, turėjusiais ryšį net su carine policija ir tuo būdu galėjusiais nekludomai verstis arklių vogimu. Dar Butrimonys buvo plačiai žinomi vietos nagingų meistrų rankų darbo pypkėmis: jos buvo meniškai ištekinamos ir apkaustomos sidabrine skarda. Vienos tokios pypkės kaina siekdavo iki 5 rublių.

1936 m. apie Butrimonis „Lietuvos aidas“ rašė: „Miestelis didelis. Gatvės išgrįstos. Šaligatviai sutvarkyti. Antradieniais būna dideli turgūs, į kuriuos žmonių atvažiuoja iš kitų apskrčių. Butrimiečiai turi originalią su vienu bokštu bažnyčią.“ Nors aprašyme ir minima bažnyčia, tačiau ji pastatyta atokiau nuo aikštės, kurios paskirtis buvo prekybinė.

Nepaisant datų ir istorinių faktų, yra graži Butrimonių miestelio įsikūrimo legenda. Pasakojama, kad seniai seniai tose vietose apsigyveno prekybininkas Butrimas. Pasistatė gražius namus kelių sankirtoje ir pradėjo verstis įvairia prekyba. Daugelis pastebėjo jį įsikūrus ne tik gražioje, bet ir labai naudingoje vietoje, kur pravažiuoja daug pirkėjų. Butrimo pavyzdžiu pasekė ir kiti – taip įsikūrė miestelis, kurį pavadino pirmojo gyventojų vardu. Šioje legendoje yra ir dalis tiesos – Butrimonių vardas kildinamas iš pavardės Butrimonis daugiskaitos.

Butrimonyse gimė garsiausias Renesanso laikotarpio meno istorikas ir kritikas Bernard Berenson (1865–1959), JAV moterų krepšinio pradininkė Senda Berenson Abbott (1868–1954), 1985 m. įtraukta į Krepšinio šlovės muziejų, Algirdas Sliesaravičius, Lietuvos mokslų akademijos narys. Butrimonių mokykloje mokėsi Nacionalinės premijos laureatai: dailininkas Antanas Kmieliauskas (nuo 2008 m. Alytaus rajono garbės pilietis) ir dainininkė Irena Milkevičiūtė.

Butrimonyse nuo 2014 m. rengiama tradicinė respublikinė mokinių meno ir sporto šventė „Adamkiada“, skirta Prezidento Valdo Adamkaus garbei. Mokiniai iš visos Lietuvos dalyvauja ir varžosi Jo Ekscelencijos jaunystėje pamėgtose sportinėse rungtyse, menui gabūs mokiniai dalyvauja plenaryje.

Butrimonys įtraukti į respublikinį maršrutą „Po Lietuvą – prezidentų pėdsakais“ ir „Panemunės džiukų turizmo maršrutą“.

LANKYTINOS VIETOS

Butrimonių trikampė aikštė. Butrimonys įsikūrė trijų kelių sankryžoje: iš Vilniaus į Alytų ir Punią. Taip susiformavo trikampė aikštė, kuri tapo ir turgaus vieta. Apie aikštę buvo išdalinti sklypai prekybininkams ir amatininkams – tai lėmė viso miestelio apstatymą. Senojoje miestelio dalyje, susiformavusioje iki XVIII a. pab., išliko gatvių tinklas, trijų pagrindinių gatvių sankryžoje yra trikampė aikštė. Jos forma – lygiakraščio trikampio pavidalo. Tai vienintelė tokio pobūdžio aikštė Lietuvoje, kuri įtraukta į Urbanistikos paminklų sąrašą. Aikštė apsupta XX a. pr. pirklių ir amatininkų namų. Unikali Butrimonių trikampė aikštė puošia ir miestelio herbą, kurį 2001 m. rugpjūčio 22 d. patvirtino Lietuvos Prezidentas.

Po 2019 m. rekonstrukcijos aikštė išgražėjo ir tapo visų pamėgta poilsio vieta. Čia įrengtos žaidimų aikštelės vaikams, sūpuoklės, lauko muzikos instrumentai, vandens gertuvė, žavesio suteikia senosios aikštės simbolis – 58 tonas sveriantis akmuo, ant kurio 1999 m. buvo iškaltas užrašas „Kovojusiems už Lietuvos Nepriklausomybę“ ir medinė skulptūra „Lietuvaitė“ (aut. A. Judickas). Pagrindiniu aikštės akcentu tapo stiklinis, vienintelis tokio dizaino fontanas Lietuvoje.

Vytauto g., Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.501002, 24.252415 (WGS)

Butrimonių fontanas.

Po miestelio aikštės rekonstrukcijos 2019 m. ją papuošė vienintelis Lietuvoje stiklinis sukurinis fontanas. Akrilo kolbos formos viduje sukasi didžiulis vandens sūkurys. Per fontano sieną bėga vanduo, kuris sukuria nepakartojamą vaizdą. Sutemus fontanas nušvinta įvairiomis spalvomis.

Vytauto g., Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.501002, 24.252415 (WGS)

Butrimonių Išganytojo bažnyčia.

Pirmoji bažnyčia Butrimonyse pastatyta XVIII a. (ji buvo medinė). Vėliau – atstatyta, pertvarkyta, pastatyta nauja. 1901 m. buvo paruoštas bažnyčios pertvarkymo projektas, tačiau jis neįgyvendintas. 1906 m. pagal A. Filipovičiaus-Dubovskio projektą pradėta statyti šiandieninė mūrinė bažnyčia. Naujos bažnyčios iškilmingas pamatų pašventinimas įvyko 1908 m. gegužės 13 d. Statant bažnyčią, senoji, medinė, nebuvo nugriauta ir kurį laiką buvo palikta naujosios viduje. Mūrinės bažnyčios statybos darbus nutraukė Pirmasis pasaulinis karas. Vienbokštė, masyvi bažnyčia baigta statyti tik 1926 m. Ji yra eklektiška su romaninio stiliaus žymėmis, fasadinis bokštas stovi dešinėje. Bažnyčioje yra vertingų XIX a. I p. tapybos ir liaudies dailės bei iš Butrimonių apylinkių kilusio žinomo dailininko Antano Kmiečiaus ankstyvosios kūrybos darbų. Šventorius aptvertas akmenų mūro tvora su trijų arkų vartais.

Margirio g. 22,

*Butrimonys, Alytaus r.,
tel. +370 611 54 406*

*GPS: 54.502185,
24.246847 (WGS)*

Butrimonių žydų senosios kapinės. Kapinėse laidoti pradėta greičiausiai dar XVIII a. Žinoma, kad 1765–1766 m. miestelyje gyveno 240–282 žydai, 1868 m. jų buvo 1151, 1897 m. – apie 2000.

Šiaurinėje kapinių dalyje 1999 m. buvo pastatytas atminimo paminklas (aut. A. Janušonis) holokausto aukoms su įrašais lietuvių ir hebrajų kalbomis: „Holokausto aukoms atminti. 1941 m. čia buvo nužudyta daugiau kaip 50 Butrimonių žydžių“.

Kapinės aptvertos metaline tvora, įtrauktos į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Margirio g., Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.502000, 24.244000 (WGS)

Akmeninis kryžius popiežiaus Pranciškaus vizitui Lietuvoje atminti. Popiežiaus Pranciškaus vizito Lietuvoje (popiežius lankėsi 2018 m. rugsėjo 22–23 d.) proga Butrimonyse 2018 m. rugsėjo 16 d. buvo pašventintas 3 m aukščio paminklinis akmeninis kryžius, skirtas šiam įvykiui atminti. Idėja taip įprasminti šį įvykį kilo Butrimonyse esančios „Dainos galerijos“ įkūrėjai Dainai Nemeikštienei, o ją įgyvendino jos brolis – profesionalus skulptorius Darius Miliauskas. Ši sesers ir brolio dovana tapo vienu pirmųjų simbolių, įamžinusių artėjančią popiežiaus Pranciškaus vizitą Lietuvoje. Kryžius pastatytas šalia Butrimonių parapijos namų.

Margirio g. 15, Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.501763, 24.247915 (WGS)

Paminklas Lietuvos partizanams „Žuvę už Tėvynę 1944–1949 m.“ Butrimonių apylinkėse 1944–1949 m. žuvo apie 40 Lietuvos partizanų. Daugelio kūnai buvo išniekinti Butrimonių miestelio aikštėje, po to paslapčia užkasti įvairiose vietose. 1990 m. vasarą buvo ieškoma partizanų palaikų. Rasti tik keturių par-

tizanų palaikai. Jie buvo perlaidoti Butrimonių kapinėse. Kultūros paveldo departamento duomenimis, šiame kape palaidoti penki Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės kunigaikščio Margio grupės partizanai. 1993 m. palaidojimo vietoje atidengtas ir pašventintas pamin-

klas, kurio pagrindinėje plokštėje iškaltas užrašas „Žuvę už Tėvynę 1944–1949 m.“ Kitose plokštėse iškalti žuvusių, tačiau nerastų partizanų vardai ir pavardės.

1999 m., minint Butrimonių miestelio 300-ąsias metines, ant aikštėje, kurioje buvo niekinami partizanų kūnai, stovinčio akmens buvo iškaltas užrašas: „Kovojusiems už Lietuvos Nepriklausomybę“.

Margirio g., Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.501000, 24.246000 (WGS)

GPS: 54.501081, 24.252551 (WGS)

Kmieliauskų šeimos antkapinis paminklas. Netaisyklingo stačiakampio formos raudono granito paminklą su Pietos reljefu Butrimonių kapinėse prie šeimos kapo 1965 m. sukūrė ir pastatė dailininkas skulptorius Antanas Kmieliauskas. Tai vienas iš ankstyvųjų būsimo Nacionalinės premijos laureato darbų. Antkapinis paminklas įtrauktas į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Margirio g., Butrimonys, Alytaus r.

GPS: 54.501000, 24.246000 (WGS)

Paminklas žydų aukoms atminti Klydžionių kaime. Klydžionių ir Trakininkų kaimuose 1941 m. rugsėjo 9 d. buvo žudomi žydų tautybės žmonės (iš Birštono, Butrimonių, Punios ir Stakliškių). Žudynės prasidėjo saulei leidžiantis ir tęsėsi iki pusiaunakčio be perstojo. Nužudytieji palaidoti masinėse kapavietėse, kurias skiria 600 m atstumas. Iš viso buvo nužudyta 1231 žmogus. Klydžionių kaime masinės kapavietės vietoje pastatytas paminklas.

Žudynių vietos įtrauktos į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Trakininkų k., Butrimonių sen., Alytaus r.

GPS: 54.488481, 24.253659 (WGS)

Klydžionių k., Pivašiūnų sen., Alytaus r.

GPS: 54.484857, 24.259609 (WGS)

Gerulių piliakalnis. Piliakalnį, datuojamą I tūkst. vid. – II tūkst. pr., vadinamą Zamkumi, Zamkeliu, iš šiaurės, vakarų ir pietų juosia upelių slėniai. Šlaitai statūs, 8–11 m aukščio. Aikštelė ovali, apie 45 m ilgio ir 21 m pločio. Ją žiedu juosia 170 m ilgio pylimas (1–4,5 m aukščio). Aikštelėje yra keturios duobės – tai 1916–1917 m. vokiečių kariuomenės mėgėjiškų kasinėjimų palikimas. Piliakalnio pietinėje ir pietvakarinėje papėdėje, už upelio, yra senovės gyvenvietė. Tyrimų metu joje buvo aptiktas 0,5 m storio kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta lipdytos lygiu ir grublėtu paviršiumi keramikos, lankinė trikampe kojele segė.

Gerulių piliakalnis įtrauktas į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Stakliškių g., Gerulių k., Butrimonių sen., Alytaus r.

GPS: 54.531319, 24.270477 (WGS)

Dailės galerija „Dainos galerija“. Dainos Nemeikštienės įkurtoje dailės galerijoje dažni svečiai yra rajono ir šalies menininkai, vietos bendruomenė. Čia vyksta parodos, simpoziumai. D. Nemeikštienės brolis – profesionalus skulptorius Darius Miliauskas – vienas Tarptautinio lietuvių heraldikos fondo iniciatorių ir įkūrėjų.

Dėl lankymo tartis iš anksto.

Vilniaus g. 1, Butrimonys,

Alytaus r., tel. +370 685 32 787

GPS: 54.501381, 24.253463 (WGS)

■ INTERNETO PASLAUGOS

Alytaus r. sav. viešosios bibliotekos Butrimonių filialas.

Draugystės g. 1, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 315 61 732.

Darbo laikas: I–V 7.30–17.00; VI 10.00–18.00

Alytaus r. sav. viešosios bibliotekos Eičiūnų filialas.

Butrimonių g. 10, Eičiūnų k., Butrimonių sen., Alytaus r.,

tel. +370 315 41 233. Darbo laikas: II–VI 11.00–17.30

■ PRAMOGOS

Jojimo sporto klubas „Butrimonys“. Žirgyno g. 26, Trakininkų k., Butrimonių sen., Alytaus r., tel. +370 699 27 998

■ APGYVENDINIMAS

Kaimo turizmo sodyba „Ymilsa“. Vytauto g. 5, Raižių k., Punios sen., Alytaus r., tel. +370 619 73 902, www.ymilsa.lt

VO „Punios ainiai“. Kauno g. 3, Punia, Alytaus r., tel. +370 683 68 872

■ INFORMACIJA

Butrimonių seniūnija. Vytauto g. 31, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 315 61 486

Butrimonių gimnazijos etnografinis muziejus (dėl lankymo tartis iš anksto). Dariaus ir Girėno g. 24, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 315 61 386, www.butrimoniumokykla.lt

Alytaus r. sav. kultūros centro Butrimonių skyrius.

Vytauto g. 30, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 682 10 043

Butrimonių gimnazija. Draugystės g. 1, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 315 61 386, www.butrimoniumokykla.lt

Eičiūnų koplyčia. Alyvų g. 2, Eičiūnų k., Butrimonių sen., Alytaus r., tel. +370 699 12 696

Butrimonių ambulatorija. Ateities g. 4, Butrimonys, Alytaus r., tel. +370 315 28 573

Nuotraukų autoriai: D. Jakubavičius, iš Alytaus rajono savivaldybės administracijos ir Alytaus turizmo informacijos centro archyvų.

Leidinyi parengtas remiantis:

1. Anušauskienė, D. Butrimonys. 2007.
2. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamųjų kultūros vertybių registras.
3. Kviklys, B. Lietuvos bažnyčios: Kaišiadorių vyskupija. VI tomas. 1987.
4. Lietuvos architektūros istorija. Nuo XVII a. pradžios iki XIX a. vidurio. II t. 1994.
5. Miškinis, A. Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės, II t. Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai, I knyga. 2002.

Alytaus turizmo informacijos centras
S. Dariaus ir S. Girėno g. 1, Alytus
Tel.: +370 315 52 010, +370 687 07 703
El. paštas info@alytusinfo.lt
www.alytusinfo.lt